

Οι καλλιτέχνες καλούνται να ενεργοποιήσουν τη δημιουργική τους δύναμη και να καταθέσουν εικαστικές προτάσεις που άπτονται των **δέκα (10) θεματικών** και είναι εμπνευσμένες από την ατμόσφαιρα Βαρδάρη του παρόντος ή του παρελθόντος:

1. Βαρδάρης – Ο άνεμος, σελ. 2
2. Σημείο μηδέν - Πλατεία Βαρδαρίου, σελ. 3
3. Τα Δυτικά τείχη της πόλης, σελ. 4
4. Δρόμοι του Βαρδάρη, σελ. 5
5. Βαρδάρης και πρόσφυγες, σελ. 6
6. Εβραίοι στα παραβαρδάρια, σελ. 7-8
7. Αγορές στο Βαρδάρη, σελ. 9
8. Κορίτσια του Βαρδάρη, σελ. 10
9. Καφενεία στον Βαρδάρη, σελ. 11
10. Κινηματογράφοι στον Βαρδάρη, σελ. 12

Ακολουθεί βοηθητικό σώμα κειμένων που αφορούν τον Βαρδάρη οργανωμένο ανά θεματική.

1. Βαρδάρης – Ο άνεμος

«...Κι ο 'Βαρδάρης' ξεκολλημένος, ποιός ξέρει από ποιά χιόνια, ορμούσε μέσα στην πόλη από ένα σωρό ανοιχτά στόματα: Από τη Λαγκαδά και τη Ραμόνα, απ' τη Μοναστηρίου και τη Γενιτσών και τα Σφαγεία κι από το Καφαντάρι και το Τσινάρι και μαζευότανε εκεί στην πλατεία του κι έφερνε φούρλες τρελές, στρόβιλους ατέλειωτους, γεμάτους με σκουπιδαριό, κάρα κι ανθρώπους κι ύστερα χωνόταν μέσα στους δρόμους και τα δρομάκια μ' αναστεναγμούς, βροντούσε στους τσεσμέδες, τρύπωνε μέσα από τις πόρτες και τις φιράδες των παλιών σπιτιών, αυτών που όποιος δεν τα ξέρει, όποιος δεν τα 'ζησε σε μέρες που ο άγριος άνεμος μας παραλοΐζει, τα λέει 'γραφικά'...».

Τόλης Καζαντζής, Ενηλικίωση, εκδ. Ερμής

2. Σημείο μηδέν - Πλατεία Βαρδαρίου

Πλατεία Βαρδαρίου / Δικαστήρια από ψηλά – Αρχείο Κέντρου Ιστορίας Θεσσαλονίκης

«...Και ύστερα η Πλατεία, όπου όταν κάποτε συσπειρωμένος καταπλέεις σου φαίνεται ζοηρή, ορεξάτη, πολύ επίγεια, με τα πολυόμματα οχήματα, ταξί, λεωφορεία, ιδιωτικά, που εσύ προτιμάς να μην τα κοιτάζεις... Οι κρεμασμένες εφημερίδες σου επιτρέπουν μια στάση και κάποια ανασύνταξη, τα λαϊκά σινεμά, με τις φωτεινές επιγραφές επιμένουν στα φτηνά πια όσο και αχρείαστα τραβηχτικά κόλπα τους όπου παλιότερα, τα απογεύματα της Κυριακής πλήθη λαού, που έζεχναν, η αλήθεια, και λιγάκι, φύλαγαν ουρά με σπρωξίματα, γέλια και επεισόδια σποραδικά, ενώ οι φαντάροι και οι νεαροί χωρικοί διέρχονταν ομαδικά, τραβώντας με μυστηριώδη και ακατάδεχτα χαμόγελα για την οδό Βαλαωρίτου, που εκείνη κάθε άλλο παρά αριστοκρατική όπως η αθηναϊκή είναι, και εν γένει για τα Λαδάδικα. Αυτοί θα έρχονταν, αν έρχονταν, στο σινεμά αργότερα...».

Γιώργος Ιωάννου, Το δικό μας αίμα, εκδ. Κέδρος

3. Τα Δυτικά τείχη της πόλης

Ληταία Πύλη – Αρχείο Κέντρου Ιστορίας Θεσσαλονίκης

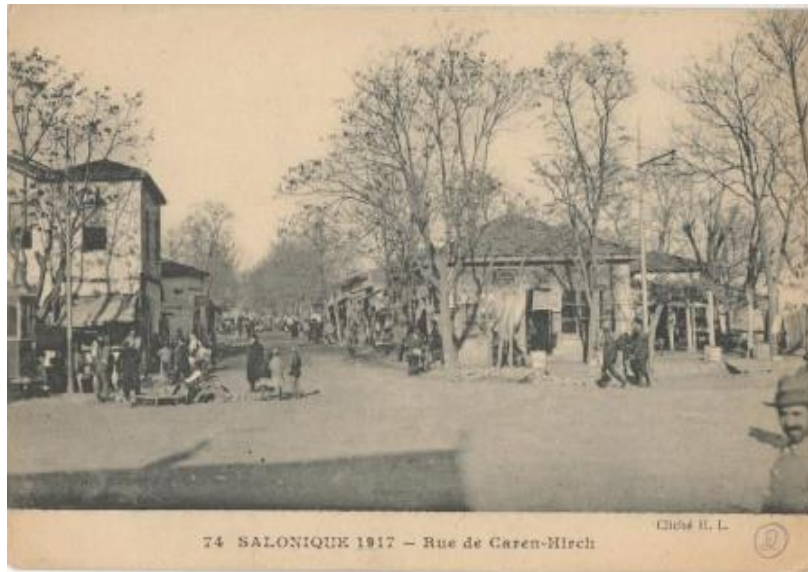
«...Παλιότερα, στα δυτικά τείχη, επάνω από τη ‘Ληταία’ πύλη, υπήρχε σε μαρμάρινη πλάκα, μια χάραξη στη γλώσσα τους, σχετική μ’ αυτό το κούρσεμα της πόλεως μας: Ενώ κοιμόταν ο Μουράτ στο παλάτι του στα Γιαννιτσά, παρουσιάστηκε στον ύπνο του ο Θεός και του έδωσε να μυρίσει ένα γεμάτο ευωδιά ωραίο τριαντάφυλλο. Τόσο θαμπώθηκε ο σουλτάνος από την ομορφιά του, ώστε θερμοπαρακάλεσε το Θεό να του το δώσει. Και ο Θεός του απάντησε: Το τριαντάφυλλο αυτό, Μουράτ, είναι η Θεσσαλονίκη. Γνώρισε ότι σου είναι δοσμένο από τον ουρανό να το απολαύσεις. Μη χάνεις τον καιρό σου και πήγαινε να το πάρεις. Στην προτροπή αυτή του Θεού υπακούοντας ο Μουράτ, βάδισε εναντίον της Θεσσαλονίκης, και καθώς ήταν γραμμένο, την κυρίεψε...».

Γιώργος Ιωάννου, Το δικό μας αίμα, εκδ. Κέδρος

«...Με τα πόδια ανεβήκαμε προς τα πάνω ακολουθώντας τη γραμμή κατά μήκος των τειχών. Αυτόν τον ανηφορικό δρόμο τον έλεγαν Μεβλεβί χανέ γιόλ. Πέρασαμε πρώτα από ένα μεγάλο χάνι, απ’ όπου ψώνιζε βότανα. Μου είχε τάξει πως θα κάναμε επίσκεψη στον Μεβλεβί τεκέ με τα πανύψηλα κυπαρίσσια και τα καβάκια, τα ωραία κιόσκια και τα μπαλκόνια του, το περίφημο μοναστήρι με τους δερβισάδες που σεΐχης του, δηλαδή ο ηγούμενος, ήταν ο μεγαλύτερος αδερφός της Ισμαήλ μπαμπά, με το καφετί ράσο, το ψηλό κιουλάχι, τη μακριά γενειάδα...».

Θωμάς Κοροβίνης, Ο θρύλος του Ασλάν Καπλάν, εκδ. Άγρα

4. Δρόμοι του Βαρδάρη

Περιοχή Βαρδαρίου – Αρχείο Κέντρου Ιστορίας Θεσσαλονίκης

«...Τούτη η άθλια γειτονιά δεν είχε καμία σχέση με τις άλλες της πόλης. Οι δρόμοι ήταν λοξοί, όχι ευθυγραμμισμένοι όπως στην καρδιά της Θεσσαλονίκης, και φιδογύριζαν ο καθένας κατά το κέφι του... Οι περισσότεροι δρόμοι της Μπάρας ήσανε ξέστρωτοι· το καλοκαίρι κουρνιαχτός, το χειμώνα λάσπη...».

Ηλίας Πετρόπουλος, Το μπουρδέλο, εκδ. Νεφέλη

5. Βαρδάρης και πρόσφυγες

Πρόσφυγες στην περιοχή του Βαρδάρη– Αρχείο Κέντρου Ιστορίας Θεσσαλονίκης

«...Μια νέα Avenue de la Base ανοίχτηκε από την προκυμαία κατευθείαν ως την Πύλη του Βαρδάρη, όπου η πρωτοφανής κυκλοφορία ελεγχόταν από Βρετανούς στρατονόμους. Πιο πέρα ήταν όλο υπαίθριοι πάγκοι εμπόρων, καφενεία και στρατιωτικές καντίνες, ύστερα ένας οικισμός με Σέρβους πρόσφυγες, μια ακόμα ακανόνιστη σειρά από μικρομάγαζα, το ιταλικό στρατόπεδο, και ο καταυλισμός του Ζέτινλικ, μια ολόκληρη πολιτεία από ξύλο και μουσαμά...».

Mark Mazower, Θεσσαλονίκη, πόλη των φαντασμάτων, Αλεξάνδρεια

«...Εκεί βρήκαν επίσης καταφύγιο, σε πρόχειρα καταλύματα, στον ‘Τενεκέ μαχαλά’, πυροπαθείς της καταστροφής του 1917, αλλά και, αργότερα, πρόσφυγες του 1922...»

Ρίκα Μπενβενίστε, Λούνα, εκδ. Πόλις

6. Εβραίοι στα παραβαρδάρια

Οικογένεια εβραίων στη συνοικία Ρεζή Βαρδάρ - Αρχείο Εβραϊκού Μουσείου Θεσσαλονίκης

Η βαρώνη αιωρείται στο χρόνο

«...Εημερώματα, ώρα πέντε και τριάντα έξι της 15ης Μαρτίου 19.. Η βαρώνη Κλάρα ντε Χιρς επιστρέφει στην πλατεία του παλιού σταθμού. Σμίγει ξανά με τους φουκαράδες του συνοικισμού που φέρει το όνομά της. Αυτοί τώρα κουβαλούν μπόγους με τα λιγοστά τους υπάρχοντα και στο στήθος τους σχεδόν αστράφτει το κίτρινο άστρο. Απρόσωποι δυνάστες κροταλίζουν διαταγές και τους πατικώνουν σε κατάκλειστα βαγόνια. Η βαρώνη στριμώχνεται κι αυτή σ' ένα βαγόνι μαζί τους. Οι πόρτες σφραγίζονται, ο συρμός ξεκινά...».

Anque soy un emigrante,
jamás en la vida yo no podre olvidar te.....
Porque lo que mas quieria,
atras lo iba dejando.
(Μ'όλο που ένας μετανάστης είμαι,
στη ζωή μου ολόκληρη δε θα σε λησμονήσω....
Για κείνο που πολύ είχα αγαπήσει,
πίσω μου το είχα αφήσει)

(Paco de Lucía, "El emigrante")

Αλμπέρτος Ναρ, Σαλονικά δηλαδή Σαλονικιός. Διηγήματα, εκδ. Νεφέλη

«...Εγώ ούτε το ήξερα το 'Βαρδάρι'. Στο Ρεζή Βαρδάρ η περιοχή ήταν πυκνοκατοικημένη με το ενοίκιο χαμηλό, ενώ δεν έλειπαν οι κακόφημες γωνιές. Αυτός ο συνοικισμός είχε δημιουργηθεί για τους άστεγους πυροπαθείς του 1890, στις δυτικές παρυφές της πόλης, κοντά στους βάλτους και στο καπνεργοστάσιο Ρεζή...»

«...Οι φτωχικές εβραϊκές γειτονιές αποτελούσαν έναν μικρόκοσμο με τη δική του οργάνωση και τον δικό του πολιτισμό· μικρές συναγωγές, καφενεία, ταβέρνες, συσσίτια για τους άπορους. Στο Ρεζή Βαρδάρ υπήρχε ένα εβραϊκό σχολείο με διευθυντή τον Αλμπέρτο Ατάς, στο οποίο το 1939 φοιτούσαν 806 μαθητές, η Συναγωγή Shaukat Shalom, ο «σύνδεσμος κατοίκων Συνοικισμού Ρεζή Βαρδάρ» με πρόεδρο τον Ισάκ Λαζάρ, καθώς και δύο ακόμη 'λέσχες'...».

Ρίκα Μπενβενίστε, Λούνα, εκδ. Πόλις

7. Αγορές στο Βαρδάρη

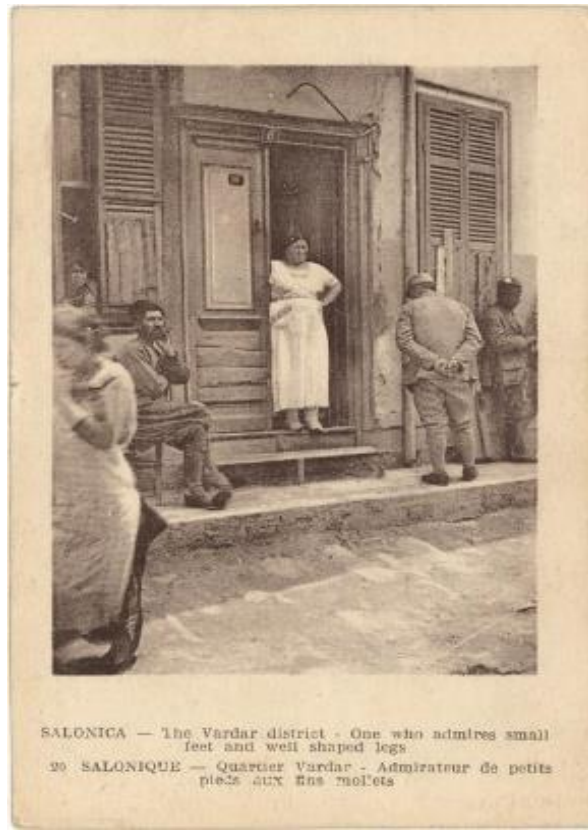

Τούρκος μεταφορέας στην οδό Ειρήνης– Αρχείο Κέντρου Ιστορίας Θεσσαλονίκης

«...Μετά τη λαχαναγορά άφησαν τη σούστα με τη φοράδα πίσω από τη Ραμόνα, σ' ένα φαναρτζή και βγήκαν σουλάτσο. Λίγο ψώνιζαν, περισσότερο ρωτούσαν και μασούσαν πασατέμπο και σταφιδόψωμο, με το οποίο τους είχε γεμίσει τις τσέπες το πρωί. Περιπάτησαν όλη την οδό Γιαννιτών με τα ζωμπορικά και τα πατσατζίδικα, βγήκαν στον Βαρδάρη, που ήταν γεμάτος λασπουριά από τις τελευταίες βροχές, και πήραν την Εγνατία με τις βιτρίνες, πολύ λίγο όμως, γιατί είδαν πάνω τους τον ουρανό να βαραίνει πάλι και να γίνεται σκέτο μολύβι. Πέρασαν απ' του Ζωγράφου, ψώνισαν κι ύστερα βιαστικά τράβηξαν πάλι για τη Ραμόνα, για να πάρουν τη σούστα και να φύγουν...».

Ισίδωρος Ζουργός, Στη σκιά της πεταλούδας, εκδ. Πατάκη

8. Κορίτσια του Βαρδάρη

Δρόμος με «σπίτια» στην περιοχή του Βαρδάρη - Αρχείο Κέντρου Ιστορίας Θεσσαλονίκης

«...Έφτασε μπροστά στην κλειστή πόρτα ενός φτηνιάρικου πορνείου. Το κόκκινο φανάρι έφεγγε ακόμα. Στην πόρτα του διπλανού σπιτιού κρεμόταν μια μεγάλη ξύλινη ανορθόγραφη επιγραφή, 'ΙΚΟΓΕΝΙΑ', για να μην μπερδεύουν την είσοδο οι επίδοξοι πελάτες... Γι' αυτό σου λέω... άγια τα κορίτσια από το Βαρδάρη... παίρνουν μακριά την κάψα του κορμιού και την πίκρα της καρδιάς...».

Σοφία Βοΐκου, Ψίθυροι του Βαρδάρη, εκδ. Ψυχογιός

9. Καφενεμία στον Βαρδάρη

«...Το καφενείο του Μαλίκ Μπέη στη γωνία Εγνατία με Ειρήνης, που είχε πολυτέλειες, μάρμαρα και χρυσό ντεκόρ, κι είχε γύρω γύρω μεγάλους καθρέφτες με κορνίζες, που χωρούσαν μέσα τέσσερις φιγούρες να γυαλιστούν, μεγάλα μπακιρένια μαγκάλια και ναργιλέδες τσίγκινους, αστραφτερούς που γουργούριζε το μέσα τους συνέχεια σαν τα περιστέρια, κι είχε στρωμένα ωραία κλίμια και παχιά χαλιά με ζωηρά χρώματα, μια ωραία ανατολίτικη ατμόσφαιρα, πες πως βρισκόσουν σε σεράι δηλαδή...».

Θωμάς Κοροβίνης, Ο θρύλος του Ασλάν Καπλάν, εκδ. Άγρα

Ο Καφαντάρης

Στο καφενείο του Καφαντάρη δέκα φαντάρη χωρίς στολή

πήγαν και κάθισαν για να γλεντήσουν να πιούνε τσίπουρο, να πιουν ρακί.

Στο καφενείο του Καφαντάρη δέκα φαντάρη χωρίς στολή.

Κι ο Καφαντάρης τους λέει όχι, για τον φαντάρη δίχως στολή

δεν έχει τσίπουρο ούτε και ούζο δεν έχει μπύρα μήτε ρακί.

Βάζουν τα δίκωχα φορούν αρβύλες και το κορμάκι τους ντύνουν χακί,

ανοίγουν κάνουλες τρέχουν βαρέλια βρέχουνε τσίπουρο οι ουρανοί.

Βάζουν τα δίκωχα φορούν αρβύλες και το κορμάκι τους ντύνουν χακί.

Κι ο Καφαντάρης τους λέει γεια σας, για τον φαντάρη για τη στολή

κερνάω τσίπουρο, κερνάω ούζο, κερνάω μπύρα, κερνώ ρακί.

Στίχοι: Θεodorής Γκόνης

Μουσική: Χρήστος Νικολόπουλος- Δέκα Χρόνια στου Μπακάκου 1997

10. Κινηματογράφοι στον Βαρδάρη

Οδός Δωδεκανήσου, Λουκάς Βενετούλιας (1980), Συλλογή Δημοτικής Πινακοθήκης Θεσσαλονίκης

«...Κάποια μέρα, στα τελευταία κι ολοσκότεινα καθίσματα του Πάνθεον, είδα δυο που ξεβρακώθηκαν και τραβούσαν τα πουλιά τους. ‘Τί αηδία’, είπα· κι εννοούσα πιο πολύ τον εαυτό μου, που έρεπα και σερνόμουν προς τα χυδαία...».

Νίκος Μπακόλας, Η Μεγάλη Πλατεία, εκδ. Κέδρος

«...Απέναντι ήταν το ‘Σινέ Λαϊκόν’ που έπαιζε κάποιο γουέστερν, οι τσόντες ξεκίνησαν λίγα χρόνια αργότερα. Συνήθως τότε πρόβαλλαν ελληνικά και τούρκικα μελό, καουμπόικα και κοινωνικά. Λίγο πιο πάνω φαινόταν η ταμπέλα από το ‘Σινέ Ίλιον’, που έπαιζε κι αυτό ανάλογα έργα. Καταραμένη φτώχεια παντού, ένα σύμπαν μισοαπόκληρων, περιθωριακών, διψασμένων για σεξ και αλισβερίσι, για λεφτά και απόλαυση...».

Γιώργος Σκαμπαρδώνης, Λεωφορείο, εκδ. Πατάκη

Διοργάνωση: Πρόγραμμα Προαγωγής Αυτοβοήθειας, Ομάδα γειτονιάς του Βαρδάρη

Επιμελητής κειμένων: Θωμάς Κοροβίνης, Συγγραφέας

Επιμελήτρια εικαστικών: Μαρία Κεσανίδου, Ιστορικός Τέχνης – Επιμελήτρια

Συντονίστρια δράσης / πρόσωπο επικοινωνίας: Χαμαλίδου Αναστασία, Υπεύθυνη Προγράμματος Προαγωγής Αυτοβοήθειας Θεσσαλονίκης

Πρόγραμμα Προαγωγής Αυτοβοήθειας

Οδός: Οδυσσέως 19, Τ.Κ.: 54629,

Θεσσαλονίκη

Τηλ.: 2310 500477

